

מעדני כתא

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיין שליט"א

גליון 40

פרשת הוקת תש"פ

בענין מחיצה שקופה בתוך בית מדרש האם היא מחיצה לחלוק לענין צירוף עשרה

אלא לצניעות שלא נזק לאחרים, ובה כבר כתב במ"ב שאין זה חשיב מחיצה לחלוק הרשויות.

יבואר שמחיצה של הבימה חשיב מחיצה שלא לצרף העשרה לשיטת

הגר"א אפי' שלא נעשית לחלק ביניהם

אלא שיש לעיין בזה האם הדבר מוסכם אליבא דכו"ע, דהנה לענין בימה גבוהה ומוקפת מחיצות מבואר בשו"ע בשם המהר"י אבוהב (סי' נ"ה סי"ט) דמצטרפין, והטעם משום דהיא בטלה לגבי בית הכנסת, והוא משום שנעשה לצורך בית הכנסת, ולדעת הרשב"א בתשובה יש טעם נוסף לצרפן משום שהם רואים אלו את אלו, אמנם הבה"ל כתב שם דהגר"א כתב שיש לדחות את כל הראיות שהובא בב"י בשם הרשב"א יעו"ש, ולכן נהגו בשיבות שלא לעשות בימה מוגבהת כדי לחוש לשיטת הגר"א דכל שיש מחיצה ביניהם אינם מצטרפים, [ולענין הבימה בשכונת רוממה כבר נדפס בקונטרס מעדני כהן בחצרות אלו קינו יפריחו (סי' ה') יעו"ש].

יבואר אם הספסלים העומדים לשמוש בית הכנסת ויש בהם גובה עשרה

על ידי לבוד אם הם מפסיקין בין המתפללים

ויש להעיר האם לדעת הגר"א דכל שמחיצה גם שהיא נעשית לתועלת בית הכנסת דהיינו של על מנת לחלק בין העומדים אלא לתקנתם הרי היא מחיצה ומפסקת א"כ כל הספסלים שישנם בבית הכנסת לפעמים על ידי לבוד יחד עם הסטנדר העומד לצדם יש שם מחיצה עשרה האם נימא דהוי מחיצה מפסקת וצריך עשרה בכל ספסל, וכן אם נעשה מחיצה של בני אדם שאינם ראויים להצטרף למניין כמו קטנים שגבוהים עשרה האם נאמר דחשיבי מחיצה להפסיק בין העם, וכמו דמחיצה של בני אדם מהני לטלטל ולהוציא על ידם הכי נמי נימא דתחשב מחיצה להפסיק וצ"ע.

ואפשר דגם הגר"א לא קאמר אלא בבימה שעשו בבימה מחיצה אבל לא עשאוה בשביל לחלק ביניהם אלא לצורך הנמצאים בבית הכנסת כדי שישמעו את קריאת התורה בכל מקום הגביהו את הבימה למעלה מעשרה ועשו בה מחיצות אבל סוף סוף עשו בה מחיצות ועשאוה למקום בפני עצמה בזה החמיר הגר"א דחשיב מחיצה להפסיק, אבל מ"מ במחיצה שנעשתה מאליה על ידי קטנים או ספסלים ולא רצו שתעשה מחיצה זו הכל מודים שאינה מחיצה לחלק ביניהם, וצ"ע.

יבואר דלדעת הגר"א דס"ל שגם המחיצה של הבימה מחלקת בין

המתפללים הכי נמי המחיצה לצניעות מחלקת ביניהם

ומ"מ לדעת הגר"א דס"ל דכל מחיצה הנעשית בין המתפללים אפי' שלא נעשית לחוץ ביניהם מכל מקום חשיב מחיצה להפסיק הכי נמי בכל מחיצה גם העשויה לצניעות חשיב מחיצה לחוץ ביניהם ולא מצטרפי, וצ"ע שהמ"ב סתם כדעת המהריק"ש דמחיצה העשויה לצניעות אינה מחיצה להפסיק ולכאורה לדעת הגר"א אכתי יש לחוש דשמוא חשיב הפסקה ואינם מצטרפים.

והנה הראוני בכף החיים שכתב דהעומד אחורי מחיצת זכוכית אינו מצטרף ואם כן בלאה"כ א"א לצרף את העומד מאחורי מחיצה זו, וז"ל 'הוא הדין נמי אם יש בחלון מחיצה של זכוכית הואיל והוא מחיצה לענין צואה כמ"ש לקמן (ריש סימן ע"ו יעו"ש) הוא נמי מחיצה לענין צירוף למנין עשרה ולא מצטרפי לכולי עלמא וכמו שכתב הרב פרי חדש בסעיף הקודם וכו', ואם כן הוא הדין נמי כאן, וכן משמע ממה שכתבנו באות הקודם שצריך להוציא ראשו מן החלון והכא כיון שיש זכוכית אינו יכול ואם כן אינו מצטרף עכ"ל.

הנה בהרבה ישיבות שפתחו את שעריהן בתקופה הזאת מכיון שחוששים מפני התפשטות נגיף 'קורונה' בין בני הישיבה חילקו את הבתי מדרשות במחיצות שקופות שבכל חלק נמצאים קבוצה קטנה של בחורים כדי לצמצם את האפשרות להתפשטות החולי רח"ל, [והמחיצות הנ"ל הם מחיצות קבועות שאינם נדות ע"י הרוח, ואפי' באופן שהם נדות לדעת החזו"א כל היכא שאינם נדות יותר מג' טפחים שפיר הוי מחיצה גמורה], ויל"ד האם כשנמצאים קבוצה קטנה פחות מ' במקום אחד מאחורי המחיצה האם הם יכולים להצטרף לעשרה הנמצאים מעבר השני לכו"ע, או שאינם מצטרפים אלא להסוברים דמהני רואין אלו את אלו כדי להחשיבם שנמצאים במקום אחד.

יבואר אם יש עשרה במקום אחד ופחות מעשרה מעבר למחיצה האם

מצטרפים לכולי עלמא ברואין אלו את אלו

אכן אם היו עשרה בכל עבר של המחיצה נראה בפשיטות דשפיר מהני להו להיחשב כמתפללים עם הציבור, אלא יל"ד כשבצד אחד יש עשרה ובצד השני אין עשרה האם באופן זה מצטרפים אלו שהם פחות מעשרה לעשרה שעומדים מעבר השני של המחיצה, ובפשיטות היה נראה שאפי' לדעת הרשב"ש דס"ל דלא מהני רואים אלו את אלו כדי להצטרף לזיומן אבל כשיש עשרה במקום אחד מצטרפים אחרים עמם כמבואר בבה"ל (סימן קצ"ה), וא"כ לכאורה הכי נמי הרי אלו מצטרפים עמם אפי' שהם פחות מעשרה.

אמנם שמעתי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א דלא נראה כן מדברי הביאור הלכה (סימן נ"ה סעיף י"ט) שכתב על מה דאיתא בשו"ע שם ש"ן בתיבה ותשעה בבהכ"נ מצטרפין, וכתב בבה"ל וז"ל 'עיין בביאור הגר"א שכתב דיש לדחות כל הראיות שהובא בב"י בשם הרשב"א לזה ומ"מ נ"ל שאפילו לפי דעת הגר"א אין להתחילת ר' לענין צירוף אבל לענין תפלה בצבור לענין השמש שעומד שם יש להקל דבלא"ה דעת הרדב"ז להקל לענין זה אפילו בחדר שלפנים מן הבית וכמו שהבאתי במ"ב בס"ק נ"ח ע"י ש' עכ"ל, ומבואר שלא היקל גם בעשרה בבית הכנסת והשמש בתיבה רק משום דעת הרדב"ז דס"ל שבחדר בפנים הבית שאין לו פתח אלא דרך בית הכנסת הרי הוא מצטרף ומשמע דבלא"ה אינו מצטרף אפי' שיש עשרה בבית הכנסת.

יבואר אם מחיצה לצניעות או שלא יזיק אחרים הוי מחיצה לחוץ ביניהם

והנה במשנ"ב (סי' נ"ה ס"ק מ"ט) הביא בשם המהריק"ש לענין מחיצה לסוכה ויש מקצת העומדים בבית ומקצתן בסוכה דמצטרפין כיון דמחיצת הסוכה לא היתה אלא להכשיר את הסוכה ולא לחלק ביניהם, ובשם הפר"ח כתב דכיון דלשם מחיצה מיהא נעשתה הרי זו חולקת, עוד הביא המשנ"ב בשם המהריק"ש דמחיצה העשויה לצניעות אינה חוצצת וכגון אם יש ווילון העשוי לצניעות אינו חולק הרשויות ומצטרפין.

ומעתה יש לדון במחיצות הנ"ל שחולקות את הבתי מדרשות האם חשיבי כעשויות לצניעות, דהרי אין הכוונה במחיצות אלו להחלק אלו מאלו על ידי המחיצות אלא לצמצם את האפשרות שיעברו המחולות מקבוצה אחת לשניה אם תחלה ח"ו אחת מהם, וכיון שכן חשיב כעשוי לצניעות שעשוי להצניע את החיידקים של כל קבוצה, ואף אם נאמר שהמחיצות מחייבת לחלק לכמה חדרים וע"י מחיצות אלו נחשב שנתחלקו לכמה חדרים, מ"מ אנו אין רצוננו בכך שאדרבה איו רצונינו לעשות רצון המלכות שהיא עוברת על דת רח"ל אלא רצונינו להיות במקום אחד ומשום חשש סכנת נפשות אנו נמנעים מלהיות במקום שיוכלו להזנק מאתנו רבים וא"כ אין אנו מקימים את המחיצות האלו

אבן מדבריו מבואר דס"ל דאין מצטרפים רואים אלו את אלו דכתב שצריך להוציא את ראשו ורובו כדי להצטרף, וכיון שיש זכויות אינו יכול להצטרף, וא"כ להרשב"א דס"ל דמהני רואים אלו את אלו שפיר מהני לצרף, דכל ראייתו לא היתה אלא מצואה בעששית דהוי מחיצה ולענין רואים אלו את אלו גם היכן שיש מחיצה ביניהם מצטרפין.

יבואר אם במקום שיש סורגים בחלון אם מצטרפין ברואין אלו את אלו

שוב הראוני בספר כף החיים שם שנסתפק בחלון שיש בו סורגים אם מצטרף את העומדים שם על ידי רואין אלו את אלו וכתב בשם הרב חיד"א בספרו טוב עין (סימן ח"י אות ל') בשם אחד קדוש בהגהה כ"י שמצטרפין, והרב כף החיים כתב בשם ספר בית עובד לחלוק בזה וז"ל 'ולי נראה דכל שיש סריגה קבוע בחלון אף שיש בנקביה כמלא מקדח אינו מצטרף לא מבעיא להסוברים דלאו בראיית פנים מהחלון בלחוד תליית מילתא אלא דצריך שיוציא ראשו מהחלון לשם דפשיטא דביש סריגה דאינו מצטרף כיון שאין שם הוצאת ראש, אלא אפילו להסוברים דאין צריך הוצאת ראש רק מראה פניו סגי נראה דבעינן מיהא שיראה להם פניו כולו בלי שום הפסק כלל אבל כל שיש שם הפסקות בראיית פניו מהפסקי הסריגה לא שמה ראייה לענין זה להצטרף עמהם, וכתב דהוא הדין לענין אם יש זכויות בחלון אין הם יכולים להצטרף דלא חשיב רואין אלו את אלו אלא אם יכולים לראות אותם להדיא.

ולכאורה דבריו צ"ב בדבשלמא אם יש הלכה דבעינן לראות אלו את אלו אפשר דבעינן ראייה ממש והראיה מחברת וכמש"כ הספורנו בפרשת ויחי, אבל כיון שאין צריך ראייה אלא סגי בהא דיכולים לראות א"כ כל שיכולים לראות במחיצה של זכויות שפיר חשיב יכולים לראות אלו את אלו ומצטרפים, וצ"ע.

יבואר אם החדר של האדמו"ר הנמצא במזרח בית הכנסת אם יכולים

להצטרף בלא שרואין אלו את אלו

ועוד יש לדון בענין זה במה שנהוג אצל כמה מהאדמו"רים שיש להם חדר במזרח בית הכנסת ובו הם מתפללים כל התפילה והוא סגור ונעשה לכך שלא יראו בשעת התפילה את האדמו"ר כדי שכל התפלה תהיה בצניעות מן הצבור ולא להיראות בעיני הציבור ויכולו להתפלל בכוונת הלב, ולכא"פ בכה"ג הוי מחיצה להפסיק ואין מצטרפין.

וראיית בספר משנת יוסף (חלק ו' סימן כ"א) שרצה ללמוד זכות שכיון שהציבור רוצים להיטפל לתפלת הצדיק שפיר מצטרפין, והיינו טעמא

בענין אמאי לא הותר לדבר לשון הרע על עדת קרח משום שהם היו כופרים בנבואת משה ובתורה מן השמים

כתיב בפרשת קרח 'וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים בני אליאב ויאמרו לא נעלה, המעט כי העלייתנו אל ארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתתר, אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וזכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה, וכתוב 'ויחר למשה מאוד ויאמר אל תפן אל מנחתם וגו', ואמרו בגמ' מו"ק (דף ט"ז) אמר רבא מנלן דמשרדין שליחא דבי דינא ומזמנינן ליה לדינא, דכתיב 'וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים בני אליאב, ומנלן דמזמנינן לדינא דכתיב 'ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך, לקמי גברא רבה דכתיב 'לפני ה', את ופלגיא דכתיב 'אתה והם ואהרן, דקבעינן זימנא דכתיב 'מוחר, זימנא בתר זימנא דכתיב 'קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד, ומנלן דאי מתפקד בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר לא מיתחזי כלישנא בישא דכתיב 'העיני האנשים ההם תנקר'.

¹ ושמעתי מי שהיה בימי השבעה של מרן הסטיפלר זצ"ל והיה שם הגאון ר' עמנואל טוילדינ' שליט"א לנחם את מרן הגר"ח שליט"א, וכשהיה שם ספרו שנכנס אדם אצל מרן הסטיפלר זצ"ל ובקש ברכה שאין לו ילדים כמה שנים וצריך לעבור טיפול רפואי ומבקש ברכה על הטיפול הרפואי שצריך לעשות, והסטיפלר גער בו ואמר לו שאסור לעשות את אותו טיפול רפואי, והאדם הזה ששנים רבות מצפה לזרע של קיימא רצה לעבור את הטיפול ואמר להסטיפלר שיש מתירין זאת ואינו רוצה ממנו אלא ברכה, והסטיפלר הבטיחו שאם לא יעשה אותו טיפול יזכה לזרע של קיימא בזאת השנה ובאמת לשנה נולד לו בן זכר, ושאל הגאון ר' עמנואל שליט"א מהיכן ידע זאת מרן זצ"ל וכל היושבים שם תמחו מאוד על שאלה זאת הרי הסטיפלר זצ"ל ידעו כולם שד' עמו וקדושתו יתירה, ואמר הגאון ר' עמנואל שליט"א ראו מה שאמרו בגמ' בברכות (דף ל"ד): דאיתא שם 'תנו רבנן מעשה שחלה בנו של רבן גמליאל, שגר שני תלמידי חכמים אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים, בירידתו, אמר להם לכו שחלצתו חמה, אמרו לו וכי נביא אתה אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל,

דהוי כמו הבימה שעשויה לצורך המתפללים הוי כטפלה לבית הכנסת הכי נמי כיון שעשויה לצורך בית הכנסת הרי היא מצטרפת עמם.

יבואר דמחיצה גמורה אפי' שאינה אלא לצניעות הוי מחיצה להפסיק

ולענין העומד בעז"ל לכאורה יש מקום לומר דהוי כמחיצה לצניעות ואינה מחלקת את הרשויות, ומצטרפין.

וראיית בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שאמר דהוי מחיצה גמורה, ואפשר דס"ל דכל היכא דהוא מחיצה גמורה גם העשויה לצניעות חשיב מחיצה להפסיק ביניהם ולכן המחיצה של עזרת נשים בבית הכנסת מחלקת את הרשויות אבל כשעושים שמחת שבע ברכות ומחלקים במחיצה עראית שפיר מצטרפין העומדים מעבר למחיצה.

יבואר אם כשיש פי תקרה באמצע בית הכנסת הנעשית על ידי תעלה של

מזגן אם מחלקת הרשויות

והנה לפעמים יש תעלה של מזגן באמצע בית המדרש ועושים אותו בצורה נאה ונראה כעין בליטה של תקרת בית הכנסת ויש בה דיני פי תקרה לכל דיני התורה ואם נימא דכל פי תקרה הרי הוא נחיצה וא"כ לא יוכלו להצטרף אלא שעומדים מעבר לתקרה זו משום שיש מחיצה ביניהם, וכבר נתבאר בקונטרס בחצרות אלוקינו יפריחו (סי' ה') שנחלקו בזה מרן הגר"ד לנדו שליט"א ולהב"ח"ח מרן הגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל אם מחיצה דינית הוי מחיצה גם כשאין צריך לה דהיינו שאינה מחיצה אלא בהוצרך אליה, והגרד"ל ס"ל דבכל גוונא הוי מחיצה, ואפשר דגם לדעת הגרד"ל שליט"א אינו אלא במחיצה שאינה נעשית לתועלת ולשמוש בית הכנסת אבל כל שנעשה לשמוש בית הכנסת וגם אינה מחיצה של הלכה בזה אפשר שאינה מחלקת, וצ"ע.

מסקנת ההלכה לדינא

מחיצה שקופה העשויה בזמנינו להגן שלא ינקו זה מזה כשיש פחות מעשרה בצד אחד ראוי אם אפשר בנקל לעבור למקום שיהיו עשרה במקום אחד לחשוש לדעת הגר"א שגם בכה"ג הוי מחיצה להפסיק.

ספסלים העומדים בבית המדרש או קטנים שנעשו מחיצה של בני אדם מסתברא שאין נעשים כמחיצה להפסיק אפי' לדעת הגר"א.

ומכאן למדו שמותר לדיינים לקבל לשון הרע מפיו שליח ב"ד על אחד שמעיו פניו ומדבר בחוצפה כלפי הדיינים שהשליח סיפר למשה רבינו מה שאמרו דתן ואבירים ופרש"י ד"ה העיני האנשים ההם תנקר 'אי לאו דשליח אמר ליה למשה משה לא הוה ידע'.

יבואר מנלן ששליח ב"ד אמר למשה הרי אפשר שמשה רבינו ידע ברוח

הקודש מה שנאמר עליו

וברש"י שם תמה אמאי הוצרך משה לדעת מה אמרו דתן ואבירים ע"י השליח ב"ד הרי היה יכול לידע הכל ברוח קדשו ואף אפשר לומר אי לאו דשליח אמר ליה למשה משה לא הוה ידע שהרי משה היה לו רוח הקדש ובוודאי יכול היה לידע גם בלא ששליח ב"ד יאמר לו, יעו"ש מה שביאר בזה.

ואם לאו יודע אני שהוא מטורף, ישבו וכתבו וכווננו אותה שעה וכשבאו אצל רבן גמליאל, אמר להם העבודה לא חסרתם ולא הותרתם, אלא כך היה מעשה, באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות, ואם על ר' חנינא בן דוסא שאלו וכי נביא אתה ק"ו על רבינו בעל הקהילות יעקב זצ"ל.

ואמר מרן הגר"ח שליט"א ששאל לאביו זצ"ל על הדבר הזה ואמר שרצה להצילו מן החטא ולכן הבטיחו ואם תועיל ברכתו הרי מוטב ואם לא הרי הצילו מן החטא לשנה אחת.

וכן שמעתי על הגאון ר' חיים לייב אויערבאך זצ"ל שחזר מחו"ל מנסיעתו למען ישיבת שער השמים וחזר בפחי נפש שלא השיג בנסיעתו אלא מעט ממה שהיה צריך, ובנסיעתו היתה סערה גדולה בים והאניה חשבה להשבר ואמר לכל היהודים היושבים שם שאם יבטיחו לעזור ליישיבת שער השמים הרי הוא מבטיח שינצלו מן הסערה ויחזרו לשלום לבתיהם, ונדרו כולם נדרים גדולים והצליח בנסיעתו זאת מה שלא הצליח מעודו ושאלוהו איך הבטיחם על כך ואמר שלא היה לו מה להפסיד אם תתקיים ברכתו מוטב ואם לא הרי לא לקח מידם מאומה ולא הפסיד כלום בזה.

ואפשר לומר על פי מה שאמרו בסנהדרין (דף י"א.) 'ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך חטא ישראל, אמר לפניו רבונו של עולם, מי חטא אמר לו וכי דילטור אני לך הטל גורלות' ע"כ, ומבואר שגם ברוח הקדש אינו מתגלה לצדיקים לשון הרע, וא"כ אי אסור לשלוח ב"ד לספר לדיין מה שאמרו הבעלי דין על משה רבינו לא היה מתגלה למשה רבינו מה שאמרו עליו גם ברוח הקדש.

יבואר דמה שמתברר ברוח הקדש אי אפשר לסמוך עליו לדינא

והעירוני לישב עוד על פי מה שכבר ביארנו בכמה מקומות דהנה הגמ' חולין (דף צ"א.) עוד בזה איתא דיוסף צוה לפרוע לאחיו בית השחיטה וליטול גיד הנשה בפניהם ואמרו דהאי בריתא ס"ל כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח, והקשו התוס' (בד"ה ופרע) 'וא"ת דילמא לא נאסר ואפילו הכי היו מקיימין כמו שחיטה דקאמר ליה פרע להם בית השחיטה' עכ"ל, והיינו דליכא ראייה שנצטוו על גיד הנשה אלא דבני יעקב קיימו את המצוות אע"פ שלא נתנה תורה.

ומטין בי מדרשא משמיה דמרן הגרי"ז דמהא גופא דדוקא גיד הנשה הוציא בפניהם מוכח מזה שנצטוו בה ולא שקיימוה רק בגדר מנהג אבותיהם כמו השחיטה דלא שחט בפניהם, דשחיטה דאינם מצווים עליה סגי בכל ידיעה שהיא שהבשר שחוט כראוי וידיעה של רוח הקודש נמי מהני, אולם בדבר שהם מחוייבים מן הדין בזה לא סגי רוח הקודש אלא בעינן ידיעה עם כל כללי הפסק ככל דיני איסור והיתר והיא גופא הוכחת הגמ' דגיד הנשה נצטוו בה בני יעקב מהא דביקש להוציא את גיד הנשה בפניהם ולא מזה שהוציא את הגיד, דשפיר היו נוהגין כך גם אם לא נצטוו אלא הראיה היא דנטל הגיד בפניהם דוקא ולא סגי בידיעת רוח הקודש כשחיטה ואתי שפיר קושיית התוס', והדברים נפלאים.

וא"כ גם הכא אע"פ שהיה יודע משה ברוח"ק מה שאמרו דתן ואבירים מ"מ אי לאו דהיה אומר לו שלוחא דבי דינא לא היה יכול לבקש מד' יתברך אל תפן אל מנחתם ולמה חרה לו שנאמר ויחר למשה מאוד ואם לא ידע אלא ברוח הקדש לא הותר לו להצטער ולבקש על תקלתם.

יבואר דתפילין אין צריך לבדוק שהלל לא בדק התפילין והרי בוודאי ידע שאינן פסולין

והנה בירושלמי (סוף עירובין) איתא 'תפילין צריך לבדוק פ"א ל"ב חודש דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך הלל הזקן אומר אלו תפילין של אבי אימא', וכן הוא ברמב"ם (פ"ב מהלכות תפילין הלכה י"א) וז"ל 'הכותב תפילין בכתב ידו או שלקחן מן המומחה או משאר אדם ובדקו והחזירו לעורן לעולם אינו צריך לבדקם פעם אחרת ואפי' לאחר כמה שנים, כל זמן שחיפויין שלם הרי הן בחוקתן, ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שניקבה, הלל הזקן היה אומר אלו מושל אבי אימא' עכ"ל, ומבואר שממה שהלל אמר אלו תפילין משל אבי אימא מוכרח שאין צריך לבדוק התפילין ולכאורה קשה מאי ראייה הרי הלל היה בוודאי יכול לראות ברוח"ק, וע"כ דאע"פ שהיה יכול לידע ברוח הקדש שהתפילין כשירות מכל מקום אם צריך לבדוק התפילין לא סמכינן עלה וע"כ שאין צריך לבדוק התפילין.

ולפ"ז י"ל דאפי' שמשה רבינו ידע ברוח הקדש מה שאמרו עליו דתן ואבירים מכל מקום הרי אסור לו להתפלל להקב"ה נגדם ולומר אל תפן אל מנחתם שאין קובעין הלכה על פי רוח הקדש, אלא ע"כ שהותר לו לקבל לשון הרע משליח בית דין.

וכתב הריטב"א שם ובטעם הדבר שמותר לבי"ד לקבל לשון הרע וליכא בהא משום לישנא בישא, משום דליזדהר כל איניש דלא ליתפסקר בבי דינא.

יבואר אם מותר לקבל לשון הרע על בעלי מחלוקת

והנה בשו"ת יהווה יעלה (סי' רי"ג) הביא שהחת"ס הקשה לו למש"כ המג"א (סי' קנ"ו) שמותר לומר לשון הרע על בעלי המחלוקת, והרי דתן ואבירים בעלי מחלוקת היו וא"כ מן הדין היה מותר לדבר ולקבל עליהם לשון הרע ולא משום דנתפקרו בשלוחא דבי דינא.

והנה במשך חכמה בראשית (פרק מ') כתב וז"ל 'ויקצוף פרעה על שני סריסיו, הקצין הקדוש ברוך הוא אדון על עבדיו לעשות רצון של צדיק, ומנו יוסף, כדאיתא במגלה דף י"ג, ומה שסייב השם יתברך ששר האופים גם כן יחטא וייהרג, לפי שבלא זה היה מחשב שר המשקים שיוסף פתר מדעתו לטוב אם יהיה כן יהיה ואם לא מאי איכפת ליה, אבל כיון שפתר חלומו של האופה לרעה תללות על עין, הרי אם כי היה דרך חכמה והשערה, לא סיכן עצמו פן לא יקוים כן, ואז הלא נקום ינקום ממנו שר האופים, ויכלה חמתו בו עבור הפחידו באימת מות ובודאי חכמת אלקים בקרבו, ובטוח כי יתקיים פתרונו, לכן הוזכרו לפני פרעה, ופשוט' עכ"ל, והוא מתוק מרבש וכו' שכתבנו שיתכן שהאדם מבטיח לטובה אע"פ שאינו בור לו משום שהוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד וכו'.

ומש"כ המג"א הוא מירושלמי פ"א דפאה וגם רבינו יונה כתב כן בשערי תשובה (שער ג' אות נ"א) וז"ל 'ולא יהיה כקרח וכעדתו אמרו רז"ל (סנהדרין ק"י) כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו, ומותר לספר לשון הרע על בעל המחלוקת שנאמר ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא', וקשה מה שאמרו בגמ' מו"ק דהותר לדבר לשון הרע עליהם משום דמתפסקר בשלוחא דבי דינא ולכאורה בלא"ה שרי משום שהם בעלי מחלוקת.

ובחפץ חיים (כלל ח' בבאר מים חיים אות י"ז) הביא בשם הגליון הש"ס על הירושלמי שכתב לישב דכל ההיתר לדבר לשה"ר על בעלי מחלוקת הוא רק להשקט המחלוקת וזה לא היה קיים בלשון הרע זה שקיבל כאן שהיה רק מבעיר המחלוקת יעו"ש.

ויעויין במג"א (סימן קנ"ו) שכתב בשם הגהות סמ"ק דדוקא למלך כשר מותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת, וברבינו יונה נראה דלא ס"ל כהסמ"ק בזה שהרי כתב בסתמא שמותר לדבר לשון הרע על בעלי מחלוקת.

יבואר שעדת קרח היו כופרים בתורת משה ובנבואה מן השמים

אבל קשה טובא והרי הם היו כופרים בנבואת משה ובתורה מן השמים וכדאיתא במדרש תנחומא בארוכה ובירושלמי סנהדרין פרק חלק, וא"כ מדוע אסור לקבל עליהם לשה"ר גם אם לא היו מתפקרים בשלוחא דבי דינא.

ובספר משמר הלוי על התורה פרשת קרח כתב שם וז"ל 'וארשה לעצמי לכתוב לאהובי שליט"א מה שבזכרוננו מלפני הרבה שנים ואולי אינני מדייק כל כך בפרטים, שסיפר לי מאור עיני הבלתי נשכח הגה"צ בעל תורת זאב זיע"א שפעם אחת בשבת פ' קרח היה בשיחה של אחד המפורסמים הגדולים ע"ד קרח ומשם בא להתפלל מנחה בבית מרן הגרי"ז זיע"א, ועמד בחוץ על המדרגות והדלת לבית היתה סגורה ואמר לפני מישהו מה ששמע זה עתה ע"ד גדולתו של קרח, ופתאום במפתיע נפתחה הדלת ונראתה בפתח דמותו הקדושה של רבנו אור העולם הגרי"ז זיע"א ויען הגרי"ז ויאמר 'קרח איז נישט גיווען א' אדם גדול הער איז גיווען א' אפי' קורס א' כופר בנבואת משה א' כופר אין תורה מן השמים' וסגר את הדלת'.

וכן שמעתי שאמרו מרן הגרי"ז לבאר מה שאמרו בגמ' בבא בתרא שבלועי קרח אומרים משה אמת ותורתו אמת והם בדאין, היינו שהם רוצים לתקן מה שפגמו הם וכיון שכפרו בנבואת משה אומרים משה אמת, וכיון שכפרו בתורה מן השמים אומרים ותורתו אמת.

וכן איתא בירושלמי (פ"י מסנהדרין ה"א) קרח אפי' קרוס היה באותה שעה אמר קרח אין תורה מן השמים ולא משה נביא, ומבואר כמו שאמר מרן הגרי"ז להגאון ר' זאב צציק זצ"ל שהיה קרח אפי' קרוס.

ולדבריהם קשה טובא א"כ מאי ראייה מייתי בגמ' מו"ק שמותר לומר לשון הרע על דתן ואבירים משום דמתפסקר בשלוחא דבי דינא והרי הם היו אפי' קורסים והרי הם כעכו"ם לכל דבריהם ובוודאי מותר לדבר עליהם לשון הרע.

יבואר שהוא מחלוקת תנאים אם קרח היה כופר בנבואת משה ובתורה מן השמים

וראיתי דבר נפלא בספר שמועה טובה להגאון ר' שמואל גפן שליט"א ואעתיק את דבריו שם 'תנינן בסנהדרין (דף קי"ח.) עדת קרח אינה עתידה לעלות שנאמר ותכס עליהם הארץ בעוה"ז ויאבדו מתוך הקהל לעולם הבא דברי ר"ע, ר"א אומר עליהם הוא אומר ה' ממית ומחיה מוריד שאל ויעל, ובגמ' (שם קי"ט:) ת"ר ר' יהודה בן בתירא אומר הרי הן כאבידה המתבקשת שנאמר תעיתי כשה אובד בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי ע"כ, ונראה לבאר דלא הוי פלוגתא רק לגבי חומרת עונשם אי הוי רק בעוה"ז או אף לעוה"ב אלא דעיקר פלוגתם הוי בשורש חטאם מה שחטאו ואשר ממילא נמצא מזה נפקותא כינייהו לגבי עונשם דהנה לריב"ב דאמר דהרי הן כאבידה המתבקשת ובאין לעוה"ב ודריש עלייהו

² ושמעתי מנאמרו"ר הגאון זצ"ל שסיפר שהנ"ב והבעש"ט נודמנו לפונדק אחד והגיע שאלה עם עוף להנו"ב והכשירו ואמר הבעש"ט שראה שיש על העוף רוח טהרה ואמר לו הנו"ב שזה אמת אבל אי אפשר להכריע שאלה בהלכה על פי רוח טהרה, והרי השבטים בוודאי יכלו לראות ברוח הקדש אפי' יש שם גיד הנשה אלא שהוצרכו לראות בעיניהם משום שברוח הקדש אי אפשר להכריע דבר שאסור מן הדין.

³ ושמעתי שמרן הגרי"ז שמע שמרן הגרי"ח אמר לחסיד אחד שסיפר על רבו שיכול להכיר על תפילין אם הם פסולות ואמר לו מרן הגרי"ח זצ"ל שדבר זה יכולנו להכיר עוד קודם בר מצוה ואינו מופת על רבו כלל.

לההוא קרא תעיתי כשה אובד וגו' ופרש"י ור"ל שכך אמר דוד על בני קרח תעיתי כשה אובד בקש עבדך, הם תעו כשה אובד ואתה ברחמיך הרבים בקש עבדך ותביאם לעוה"ב כי מצותיך לא שכחתי שקיימנו כל מצותיך כדכתיב כי כל העדה כולם קדושים.

אולם יעויין במ"ר בארוכה מה דעשה קרח ליצנות ממצות ציצית וממצות מזוזה ואמר למשה דברים אלו לא נצטוו עליהן ומלבד אתה בודאן, וע"ש עוד דעמד קרח ועשה משתה וכאשר באו בני אהרן ליטול מתנותיהם חזה ושוק עמדו כנגדן אמרו להן מי צוה אתכם ליטול כך לא משה לא ניתן כלום לא דבר המקום כך וכו' ע"ש, והיינו דכפרו בעיקר המצוות שניתנו ביד משה ולא אבו לקיימם ונמצא לפ"ז דלא היה זה רק ענין של מחלוקת על השררה אשר אמר כי כל העדה כלם קדושים גו' ומדוע תתנשאו על קהל ה', אלא דחלקו בזה עוד על כל המצוות שנאמרו למשה ולא רצו לקיימם ולפי"ז הא לא מצינן למיקרי בהו כי מצותיך לא שכחתי דהלא כפרו בעיקר המצוות כנ"ל.

וא"כ י"ל דבזה הוא דפליגי ר"ע וריב"ב, דר"ע ס"ל דחטאם היה כמבואר במדרש דכפרו בכל המצוות ואשר ע"כ היה עונשם דאין להם חלק לעוה"ב, אבל ריב"ב בע"כ פליג על המדרש הנ"ל וס"ל דבאמת קיימו כל המצוות כראוי וקרי עליהו מצוותיך לא שכחתי ולא נחלקו עם משה אלא על ענין השררה בלבד, ומשו"ה ס"ל דאין עונשם אלא כעוה"ז אבל חיים הם לעוה"ב, ע"כ דבריו הנפלאים של בעל שמועה טובה.

ונראה שראיית הגמ' במד"ק ממה שקיבל משה רבינו לשון הרע עליהם אינו אלא לריב"ב דס"ל שזריהם הם כאבידה המתבקשת וכמו שכתב ברש"י עליהם כי מצוותיך לא שכחתי שהרי אמרו כי כל העדה כולם קדושים ולדידיה איכא ראייה מהא דקיבל עליהם לשון הרע, אבל לרע"ק דס"ל שזה היו כופרים בתורת משה הרי הם כאפיקורסים דמורידין ולא מעלין הרי בוודאי מותר לדבר עליהם לשון הרע וליכא ראייה מהתם כלל למאן דמתפקר בשלוחא דבי דינא

אבל אפשר להביא ראייה מדברי ר' יהודה בן בתירא ור' אליעזר דס"ל שלא היו אפיקורסים ומה שקיבל משה רבינו לשון הרע הוא משום דמתפקר בשלוחא דבי דינא.

ואע"פ שהלכה כרע"ק מחבירו ולדידיה ליכא ראייה אבל מכל מקום כיון דלריב"ב איכא ראייה לזה ורע"ק הרי לא פליג בהאי דינא על ריב"ב וא"כ מכל מקום ראייה להאי דינא.

יבואר מה שביארו שסברו עדת קרח שהקב"ה הסכים לרצון משה רבינו בכהונת אהרן אחיו

ובספר באר יוסף על התורה כתב שקרח לא כפר שמשה רבינו שמע מד' שאהרן צריך להיות כהן גדול, אלא ביאר וז"ל ויש לומר בזה דמעתנו של קרח היתה דאמנם צוה ה' את משה שימנה את אחד מהם לכהן גדול ומשה מינה מדעתו אחיו לכהן גדול אלא דכיון שנתמנה אהרן להיות הוא הכהן גדול הסכים הקב"ה עמו שתשרה שכינה בעבודתו ועשה הקב"ה את הנס בירידת האש לקבל הקרבנות שהקריב אהרן ובה חלק קרח על משה והתרעם עליו מדוע בחר באהרן אחיו דוקא דכיון שמושה לקח לו את המלוכה היה לו ליתן את הכהונה לאחר ולמנותו לכהן גדול ואז היה הקב"ה משרה שכינתו גם ע"י הכהן ההוא שהיה משה ממנה כשם שנעשה עכשיו ע"י אהרן עכ"ל.

ובאר החיים ביאר כעין זה את מה שאמר משה כי לא מלבי, היינו שלא היתה רצונו בכך ולכן צוהו הקב"ה בזה אלא הכל קבל מהקב"ה.

ועכ"פ מה שאמר מרן הגר"י שקרח היה אפיקורוס לכאורה אינו אלא לדעת הירושלמי ור' עקיבא אבל לדעת ריב"ב ור"א לא היה אפיקורוס וכן נראה מדברי הג' במד"ק.

ומכל מקום קשה ליכנס בדברים אלו לומר דלא כמרן הגר"י ולכן אכתי צ"ע בכל הנ"ל.

בענין הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו והבורח מן הכבוד רודף אחריו

שיהא מוחזק לסרבן והיינו שצריך לסרב ג' פעמים, ומבואר בדבריו דלא כמש"כ בשו"ע שגם בסתמא לא יחא סרבן אלא בפעם שלישית פושט את רגליו.

וזה מוסר השכל שכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו ואינו יכול להשיגו, והבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו וכבר תמחו מי זוכה לכבוד הרי מי שרודף אחריו הכבוד בורח ממנו ומי שבורח מן הכבוד הרי הוא בורח ואין הכבוד יכול להשיגו, **ושמעתי מאמור"ר הגאון זצ"ל** דע"כ הכבוד יש לו רגלים ארוכות יותר ומי שבורח ממנו הכבוד משיגו ואם הוא רודף אחריו הכבוד בורח ממנו ואינו יכול להשיגו.

וכחיים הכל עוסקים בפרסום והמפרסם המוצלח יותר הוא נקרא כפי כל המצליח והוא היפך התורה שהצנוע הוא זוכה לגדולה והכל הולך אחר החיתום מי שלבסוף זוכה לגדולה הוא הצנוע והענוני והבורח מן הכבוד.

המתברר מפי חכם צריך לשוב לבשרו על הישועה שנעשית לו

אח"כ צריך להודיע ולבשר לחכם, וידוע שלחז"ל היה טענות למה אין מודיעים לו כשנחיה טוב.

ושמעתי מידידי הרב נחמן בולבין שליט"א שהיה חפץ למכור את דירתו שהיה גר ברחובות ולעבור לב"ב והלך למרן **הסטיפלר זצ"ל** ובקש ממנו ברכה שיוכל למכור את דירתו ולעבור בירושלם, ובירכו הסטיפלר ואמר לו שאם יעשה כמו שיאמר לו יצליח, וכן הוא עשה ומכר את דירתו במהירות שלא כדרך הטבע, וקנה דירה בבני ברק בקלות ועבר לב"ב והצליח בזה הרבה, והיה שם סיבה שיפסיד את

פרשת חוקת - בענין מה שנסתלקו עניי כבוד בעברים באדם

ואני שמעתי בשם השפת אמת כעין זה באופן אחר מהו ההבטחה ברגלי אעבורה וכי אפשר לעבור שלא ברגליהם אלא באויר, ואמר בזה השפת אמת שכלל ישראל היו הולכים עם העננים שהיו מיישרים ההרים וממלאים הבקעות, ופחדו אדם לתת לישראל עבור בגבולם שמה בלכתם עם העננים יישרו העננים את כל בתיהם וארמונותיהם וכל ערי אדם יחרבו ויעשו שממה ולכן אמרו ישראל ברגלי אעבורה בלא עננים של כבוד, וכיון שויתרו ישראל על עניי כבוד לכן מת אהרן ונסתלקו עניי כבוד.

והוא יסוד גדול שמי שיש לו מעלה רוחנית ולא העריך אותה או השתמש בה לטובה, וזולל בה הרי היא נלקחת ממנו, וכמו שאמרו חז"ל ברכות דף ס"ב ע"ב אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם,

והיינו דכתיב ברגלי אעבורה שהיו סבורין שמיאן אדם מפני קדושת ענן ועל זה נענשו כי לא היו צריכין להתרצות לילך בלי עניי כבוד ואתי שפיר שנסתלק אהרן עם העננים מדה במדה עכ"ל.